

УДК 781.65:781.1:784

DOI 10.32782/2224-0926-2024-3-4-50-51-4

Кдирова Інеш Осербаївна
заслужена артистка України,
кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри «Музичне мистецтво естради»,
Комунальний заклад вищої освіти Київської обласної ради
«Академія мистецтв імені Павла Чубинського»
<https://orcid.org/0000-0003-2717-904X>

Джуддієва Ольга Іванівна
заслужений діяч культури Республіки Казахстан,
доцент, завідувача кафедри «Мистецтво естради»,
Казахський національний університет мистецтв
<https://orcid.org/0009-0008-8924-332X>

Мирошніченко Олександр Миколайович
старший викладач кафедри мистецтва естради,
Казахський національний університет мистецтв
<https://orcid.org/0009-0003-2229-5102>

СИНТЕЗ ДЖАЗОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ І КЛАСИЧНИХ ФОРМ У СУЧАСНОМУ МУЗИЧНОМУ МИСТЕЦТВІ

Сучасна музична культура, перебуваючи в постійному русі, усе частіше орієнтується на поєднання різних жанрів. Класичний стиль надає композиції відчуття естетичної завершеності та впорядкованості. Класична музика є своєрідним орієнтиром, де кожен елемент має своє місце у формуванні художнього змісту. Джаз привносить свободу імпровізації, ритмічну складність, багатство гармоній, здатність до творчих експериментів. Синтез джазу та класики є важливим складником еволюції світової музичної культури.

Статтю присвячено вивченню інтеграції джазових елементів у класичну музику, що відкриває нові перспективи для розвитку сучасного музичного мистецтва. Метою дослідження є визначення впливу джазових ритмічних і гармонійних елементів на класичні форми, їх упровадження у творчу діяльність композиторів і виконавців.

Методологія дослідження заснована на використанні музикознавчого, порівняльного та структурного аналізу, які в комплексі виявили новаторські підходи до синтезу джазових та класичних традицій, їхній вплив на музичну виразність і сучасне концертне виконавство. Завдяки музикознавчому аналізу розглянуто стилістичні особливості та виразні засоби, характерні для джазу й класики; порівняльний аналіз визначив відмінності й подібності між культурними традиціями та їхню адаптацію у сучасному контексті, а структурний аналіз виявив формальні зміни у творах під впливом джазових ритмічних і гармонійних елементів. Результати дослідження засвідчили, що використання джазових гармоній та полістилістики в класичних формах розширює творчі можливості композиторів і виконавців, покращує художню виразність і динаміку творів, забезпечує імпровізаційну свободу, яка є трендом сьогодення. Репрезентація творів композиторів, які представляють різні національні музичні традиції, виявила унікальні стилістичні рішення, що демонструють багатогранність підходів до синтезу джазових елементів із класичними формами.

Новизна дослідження полягає у виявленні сучасних технік, які забезпечують ефективний синтез джазу та класики в концертній практиці. Використання джазових елементів у кла-

сичних творах розглянуто як спосіб адаптації до актуальних тенденцій, який розширює виразні можливості класичної музики, сприяє створенню інноваційного музичного продукту, здатного підтримати інтерес до класики в умовах різноманіття культурного простору. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення виконавських стилів та композиторського мислення, а також на виявлення прикладів культурної та поліжанрової взаємодії. Науковий інтерес становлять дослідження способів інтерпретації джазових елементів у різних культурних традиціях як засобу розвитку музичного мистецтва в сучасному контексті.

Ключові слова: синтез джазу і класики, джазові елементи, класичні музичні форми, культурні традиції, імпровізація, полістилістика.

Kdyrova Inesh, Juldiyeva Olga, Myroshnychenko Oleksandr. Synthesis of Jazz Elements and Classical Forms in Contemporary Musical Art

Contemporary musical culture, constantly evolving, increasingly focuses on the fusion of different genres. The classical style brings a sense of aesthetic completeness and order to compositions. Classical music serves as a kind of reference point, where each element has its place in shaping artistic content. Jazz, on the other hand, introduces the freedom of improvisation, rhythmic complexity, harmonic richness, and the capacity for creative experimentation. The synthesis of jazz and classical music is an essential component in the evolution of global musical culture.

The purpose of the research is to identify the influence of jazz rhythmic and harmonic elements on classical forms, their implementation in musical practice, and to explore the unique characteristics that this genre synthesis brings to modern musical art. The methodology is based on musicological, comparative, and structural analysis of musical compositions that demonstrate the synthesis of jazz and classical music.

The results of the study reveal that incorporating jazz harmonies and polystylism into classical forms significantly expands the creative possibilities for composers and performers. Jazz elements add dynamism, improvisational freedom, and a unique emotional expressiveness atypical of traditional classical music, which enhances its appeal to a broader audience. Additionally, the application of jazz techniques contributes to the renewal of concert practices and performance approaches in classical music.

The novelty of the research lies in highlighting specific techniques and methods that make this synthesis effective in practice. It has been established that the fusion of jazz and classical elements creates a unique sound, distinct among other musical directions, particularly in the works of contemporary composers.

Prospects for further research: Further studies may focus on the detailed analysis of specific compositions where jazz and classical elements are fully synthesized, as well as on expanding the repertoire of examples within concert practice. An essential area for future research includes examining the impact of this synthesis on performance styles and compositional thinking, as well as exploring emerging trends in contemporary music.

Key words: *jazz and classical synthesis, jazz elements, classical musical forms, improvisation, cultural traditions, polystylism.*

Вступ. У сучасній культурі джаз сприймається як багатогранне мистецьке явище з унікальною історією, стилістикою та виражальними засобами. Він сприяв розвитку численних стильових відгалужень, піджанрів та національних виконавських шкіл. Однією з важливих рис джазу є його здатність до синтезу різних музичних традицій, що сформувало самобутню звукову ідентичність жанру. На тлі сучасних тенденцій до культурного обміну та глобалізації музичне мистецтво все більше тяжіє до полістилістики – використання елементів різних жанрів і напрямів. Взаємодія джазу та класичної

музики є одним із таких прикладів, де ритмічні та гармонійні новації джазу проникають у класичні форми та надають їм нового звучання. Проте досі аспекти цього синтезу не були детально досліджені, зокрема вплив джазових технік на формування та виконавську практику в класичній музиці.

Актуальність цього дослідження зумовлена потребою дослідити сучасні тенденції полістилістичної трансформації. Джазові елементи інтегрують у класичну музику, наповнюють її структурно та виразно. Сучасна концертна практика прагне до інноваційних підходів, а синтез джазу та класики відкриває нові перспективи для розвитку виконавського мистецтва.

Дослідження взаємовпливу джазу та класичної музики в аспекті ритмічних і гармонійних новацій набуває актуальності. Підвищений інтерес мистецтвознавців і професійних музикантів спрямований на синтез жанрів. Він спонукає до вивчення джазових технік, елементів і форм, що інтегруються в класичну музику. Сучасні музичні тренди потребують нових виконавських підходів до концертної практики.

Матеріали та методи. Методологія досліджень сучасних науковців базується на музикознавчому та стилістичному аналізі з акцентом на структурне вивчення імпровізаційних технік джазу. Найкращий результат надає порівняльний аналіз виконавської практики видатних музикантів, зосереджений на розвитку джазової традиції та її впливі на класичну музику.

Вайнсор Серджант у праці «Jazz, Hot and Hybrid» (1975) досліджує джазову музику як феномен, що поєднує різноманітні культурні та музичні впливи. Серджант аналізує витоки та еволюцію джазу, наголошує на його багатогранності: в основі жанру – елементи африканської, європейської та американської музичних традицій [10].

Історію джазу через аналіз основних стилів та музичних форм, що характеризують жанр, представив Марк Грідлі [7]. Книга охоплює різні етапи розвитку, починаючи від традиційного джазу і до сучасних варіацій, із детальним розглядом стилістичних та технічних аспектів. Видання включає ілюстрації та аналіз творів, що особливо цінне для дослідників джазової музики.

Усебічний огляд розвитку джазу від його коренів до сучасності надав Джеймс Лінкольн Коллієр у збірці «The Making of Jazz: A Comprehensive History» (1981). Дослідження охоплює основні стилістичні етапи та впливи, що сформували джазову музику, і включає розгляд творчості провідних музикантів та їхнього внеску в жанр. Праця Дж. Лінкольна Коллієра є детальним оглядом джазової історії з глибинним аналізом цього музичного жанру [6].

Характерною рисою джазового мистецтва є варіативність. Теорія джазової імпровізації знайшла розгляд у дослідженні Б.О. Стецюка [3]. На техніках імпровізації, особливо з погляду джазового виконання, фокусує своє дослідження «Jazz Improvisation: Creativity and Technique» (2003) Джеррі Кокер. Наукові публікації охоплюють як технічні, так і творчі аспекти імпровізації та пропонують конкретні методи і вправи для розвитку навичок джазової імпровізації [5].

Комплексний аналіз розвитку джазу – від зародження у США до сучасності здійснили В. Серджант [10], М. Грідлі [7], Д. Лінкольн Коллієр [6]. Вплив культурних, соціальних і політичних чинників на становлення жанру виявив Дж. Сміт у праці «The History of Jazz Music» (2010)[12].

Результати. У дослідженні ролі джазу в мистецькій культурі ХХ ст. фахівці дійшли висновку, що традиційні форми більше не відповідають вимогам нової епохи,

позначеної соціальними та культурними змінами. На тлі глобальних перетворень нові естетичні підходи вимагали більшої свободи, експериментальності й індивідуальності художньої інтерпретації. Джаз із його імпровізаційною основою став символом переходу: він запропонував альтернативу класичній музиці. Суворі канони класики вже не відповідали динамізму нової епохи, а джаз надав музикантам простір для спонтанності та емоційності. Його естетика відповідала потребам суспільства, яке прагнуло особистого вираження та гнучкості [5].

Саме імпровізація як ключова риса джазу дала змогу музикантам реагувати на зміни контексту та настрою слухачів у реальному часі, виражаючи емоції та ідеї миттєво. Творча свобода вплинула й на класичну музику, де регламентовані форми почали поступатися місцем більш експресивним і варіативним підходам до виконання [3].

Джазові ритми, гармонії та імпровізаційні елементи поступово інтегрувалися у творчість класичних композиторів ХХ ст. Наприклад, Дж. Гершвін у «Rhapsody in Blue» об'єднав джазові ритми з класичними структурами, а М. Равель у «Концерті для фортепіано соль мажор» застосував джазові синкопи та блюзові інтонації. У «Ебеновій сюїті» І. Стравінського, написаній для джазового оркестру, вміщено складні гармонійні ходи, навіяні джазом.

Клод Боллінг у творі «Suite for Flute and Jazz Piano Trio» теж представив гібриди джазу та класики [10]. Він створив нову стилістичну мову, яка резонує з постмодерністськими підходами до синтезу жанрів: його музика з'єднує технічні прийоми академічної музики з імпровізаційною природою джазу. Наведені приклади підтверджують думку про те, що джаз стає важливою частиною культурного контексту ХХ ст. Він посів нове місце у світовому мистецтві. Джаз вийшов за межі розважального жанру і вплинув на формування сучасної музичної культури.

Імпровізація, яка стала ключовою частиною джазової традиції, відродилася в класичній фортепіанній музиці та надала можливість виконавцям зробити свій творчий внесок в інтерпретацію [5]. У казахській музиці прикладом твору, який поєднує елементи класики та джазової імпровізації, є «Кюй-імпровізація» Тлесінжана Беккужина. Цей твір інтерпретує традиційний казахський жанр кюю, для якого є новаторством використання джазових гармоній та імпровізації. Твір відображає синтез казахської класичної традиції з сучасними джазовими елементами, і представляє собою нову музичну мову, що зберігає автентичність і водночас вписується в сучасний контекст [2, с. 47–52].

Значний і багатогранний вплив джазу на класичну фортепіанну музику спостерігаємо у ритміці, гармонійних структурах і техніці виконання. Із початку ХХ ст. композитори почали інтегрувати джазові елементи у свої твори, додаючи синкопи, нестандартні акордові прогресії та свободу ритму. Це розширило можливості фортепіано як інструмента у відтворенні мелодійних, ритмічних і гармонійних функцій [1, с. 114–119].

Багато сучасних композиторів у своїх творах звертаються до джазових елементів, створюючи унікальні гібридні стилі [10]. Твір Клода Боллінга «Suite for Flute and Jazz Piano Trio» демонструє вдале поєднання джазових рис із класичною фортепіанною традицією. Сюїта, яку Боллінг виконував із флейтистом Жаном-П'єром Рамбалем, стала одним із прикладів гармонійного синтезу джазу і класики. У підсумку джаз не лише вплинув на виконавську манеру, а й змінив саму естетику класичної фортепіанної музики: він створив багатопланове мистецтво, яке поєднало джазові та класичні традиції [9]. Джаз надихав багатьох композиторів, які активно використовували його елементи задля відтворення нових музичних форм та складних художніх ідей [11]. Одним із

найскравіших джазових впливів є використання синкопованого ритму та свінгування: класична фортепіанна музика набула динамічності та рухливості. Прикладом є «Концерт для фортепіано з оркестром соль мажор» Моріса Равеля: джазова ритміка і свінгові інтонації стали центральними елементами музичного вислову. Відомі виконання твору Равеля у цьому ключі належать Марте Аргеріх та Юджі Ван, які підкреслили джазову природу цього твору.

Джаз привніс у класичну фортепіанну музику нові гармонійні рішення – використання блюзових ладів, альтерованих акордів і прогресій зі збільшеними та зменшеними інтервалами. Завдяки таким гармонійним інноваціям класичні твори збагатилися новими тембровими й колористичними можливостями. Джазові техніки гри на фортепіано, зокрема «stride piano», у виконанні таких музикантів, як Джеймс П. Джонсон та Арт Тейтум, вплинули на технічний арсенал класичних піаністів. Страйд – джазовий фортепіанний стиль, що розвинувся переважно з регтайму, має елементи класичної фортепіанної музики, зокрема арпеджіо, гами та інші технічні прийоми [7].

Страйд виник у Гарлемі та Манхеттені під час Першої світової війни і став одним із найвпливовіших стилів раннього джазу. Основною рисою стилю є техніка лівої руки, яка почергово виконує басові ноти та акорди, створюючи динамічне «гойдання» і виразний ритм, що нагадує звучання оркестру. У страйді піаністи активно використовують різкі переходи між низькими басами та високими акордними пасажами, що вимагає високого рівня технічної майстерності [11].

Джеймс П. Джонсон, відомий як батько страйду, представив авторську композицію «Carolina Shout», яка стала класичним прикладом цього стилю. У творі Джонсон демонструє майстерну техніку страйду, поєднуючи джазові ритми з елементами регтайму та прийомами класичної фортепіанної техніки: арпеджіо і складні акордові послідовності.

Класичні виконавці надихалися джазовою технікою. Вони розширювали свої інтерпретаційні можливості, активно використовували динамічні контрасти, ритмічну гнучкість і тембральні барви. Наприклад, канадський піаніст і композитор Марк-Андре Амлен часто включає джазові технічні елементи у класичний стиль гри, експериментує з ритмами та тембрами. Прикладом слугують його авторські композиції «Etude No. 6» і «Variations on a Theme by Paganini», де Амлен використовує джазові інтерпретації та контрастні динамічні рішення в межах класичного репертуару.

Джазові елементи у синтезі національних традицій і класичної музики знайшли широкое використання у композиторів та виконавців Казахстану [9]. Композитора Рахат-Бі Абдисагіна (1999 р. н.) називають «казахським Моцартом» за його винятковий талент і здатність у ранньому віці (13 років) створювати складні музичні твори. Абдисагін став відомим завдяки своїм новаторським і сміливим ідеям у класичній музиці: він синтезує казахські музичні традиції із сучасними композиторськими техніками (полістилістика, алеаторика, неоекспресіонізм). Абдисагін навчався у престижних музичних закладах Казахстану та Італії. Незважаючи на свій молодий вік, він зарекомендував себе як композитор із глибоким розумінням складних музичних структур та гармонії, і його музичний стиль характеризується поєднанням різноманітних жанрів та напрямів.

Рахат-Бі Абдисагін у творчості прагне розширювати межі традиційної казахської музики. Свої новаторські ідеї композитор утілює у «Kazakh Rhapsody» для фортепіано та оркестру. Композиційна форма рапсодії надає композиторові простір для експресивного вираження традиційних казахських мелодій і ритмів у синтезі з елементами джазу: синкопований ритм, імпровізаційність, нестандартні гармонії. Фортепіанна партія в

«Kazakh Rhapsody» звучить і як соло, і як ритмо-образуючий та акомпануючий складник до лейтмотиву скрипичної групи. Композитор використовує яскраві оркестрові барви, альтеровані акорди для створення напруженого звучання, швидкий темп, поліритмію, віртуозні хвилеподібні пасажі струнних та фортепіано для створення образу Великого Казахського степу, в якому – ідентичність і душа казахів, оспівана у народних легендах. Музика «Kazakh Rhapsody» сповнена енергії, динаміки, оркестрове звучання доносить героїку і патетику, що притаманні казахській національній культурі.

Рахат-Бі Абдिसагін уже здобув популярність на світовій сцені: його твори виконують оркестри у різних країнах світу. У березні 2024 р. відбулася світова прем'єра опери Рахат-Бі Абдисагіна «Брюс», яка одночасно пролунала в чотирьох містах Шотландії: Глазго, Данфермліні, Единбурзі та Сент-Ендрюсі. В основі лібрето – поема Джона Барбуром, написана у 1375 р. Твір присвячений героїчному королю Роберту Брюсу. Абдисагін символізує нову генерацію казахських музикантів, які впевнено представляють національну культуру та розвивають її у новому глобальному контексті [2, с. 47–52].

Активно працюють на межі класичної та джазової музики українські композитори та виконавці – заслужені діячі мистецтв України В'ячеслав і Тимур Полянські. Творчий підхід музикантів включає поєднання традицій світової та української академічної музики із сучасними джазовими елементами.

В'ячеслав Полянський – композитор і піаніст, представник львівської джазової школи. Він є автором музики понад 150 театральних вистав, численних фортепіанних та пісенних творів, автор книги «Королі джазу». Полянський сміливо експериментує з джазовими стилями і класичними формами. Його твори відзначаються віртуозністю та інтелектуальністю: технічна складність та емоційна виразність підкреслена поліритмією та стилістичним різноманіттям.

Тимур Полянський, своєю чергою, відомий унікальними інтерпретаціями та аранжуваннями, у яких джазові та класичні елементи об'єднані в інноваційний спосіб. У концертному репертуарі піаніста є не лише твори відомих композиторів, а й власні композиції та аранжування, які демонструють глибоке розуміння ритмічної та гармонійної мови джазу, а також знання виконавської специфіки класичних творів.

Разом як представники сучасної української музичної сцени В'ячеслав і Тимур Полянські популяризують синтез джазу та класики, пропагують українську музику, демонструють сучасний підхід, що відповідає світовим тенденціям полістилістики жанрів.

Синтез джазу та класичної музики відкрив нові технічні й виразні можливості для музикантів і збагатив обидва жанри. Активно впроваджує джазові елементи у свої класичні твори британський композитор Марк-Ентоні Тернедж. Опера «Анна Ніколь» (2011) є яскравим прикладом поєднання сучасної академічної музики з елементами джазу. У цій опері, присвяченій життю відомої американської моделі та акторки Анни Ніколь Сміт, Тернедж використовує характерну поліритмію джазу, імпровізаційні техніки у партіях головних героїв та оркестровому супроводі. Вибрана стилістика та засоби художньої виразності тільки підкреслили драматичну глибину академічної музики і емоційно віддзеркалили контрастне життя головної героїні.

Американський піаніст і композитор Бред Мелдау має глибокий досвід виконання класичного репертуару, а також він відомий як майстер джазової імпровізації. Альбом «Highway Rider» (2010) для фортепіано, джазового ансамблю та симфонічного оркестру став яскравим прикладом синтезу джазу і класичної музики. Мелдау інтегрував складні джазові мелодії в оркестрове аранжування і створив оркестрову текстуру, яка

забезпечила багатогранність і широту звучання. Вибрана структура композицій альбому «Highway Rider» дала можливість Мелдау використати полістилістику: вільно переходити між жанрами та вживати джазові соло з класичними елементами [8, с. 12–17].

Проведений дискурс підтвердив результати дослідження: інтеграція джазу в класичну музику відкрила композиторам і виконавцям нові творчі та технічні можливості для експериментів.

Висновки. Сучасне музичне мистецтво набуває нових форм і художнього змісту: постмодерністські тенденції сьогодення створили унікальний музичний простір, у якому різні стилі взаємодіють і збагачуються. Синтез джазових ритмів, гармонійних елементів та імпровізаційної свободи з класичними формами й структурою не лише розширив технічні можливості музикантів, а й змінив підхід до виконавської та композиторської діяльності.

Вплив джазу на класичну музику можна простежити у творах композиторів ХХ ст., таких як Джордж Гершвін, Моріс Равель, та сучасних авторів: Валентин Сильвестров (Україна), Марк-Ентоні Тернедж (Великобританія), Майкл Торке (США), Єлена Кац-Чернін (Австралія), Ракхат-Бі Абдисагін (Казахстан) та ін., які філігранно розмивають межі між джазом і класикою.

Подальше вивчення процесів у музичному мистецтві, особливо в умовах використання цифрових технологій і глобалізації, має певну актуальність щодо дослідження змін музичного контексту. Виникнення нових стилістичних особливостей у традиційних формах, доповнення класичних стандартів національними і культурними елементами стають наслідками культурного обміну, завдяки чому створюються нові інтерпретації, змішуються жанри. У результаті музика зберігає свої витoki, набуває нових сенсів і адаптується до сучасних глобалізованих умов. Джаз і класика попри свою різноманітність формують універсальну музичну мову, зрозумілу як для професіоналів, так і для широкої аудиторії.

Інтеграція джазових стандартів у класичну музику сприяє збереженню музичних традицій, взаємозбагаченню жанрів, розширює художні можливості та відкриває нові перспективи для композиторів і виконавців сьогодення у культурному контексті.

Література

1. Кдирова І.О., Мирошніченко О.М. Специфіка національного стилю та сучасні концепції у симфонічному жанрі казахської музики ХХ–ХХІ ст. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Мистецтвознавство*. 2023. Вип. 46. С. 114–119. DOI: 10.35619/ucpmk.v46i
2. Недліна В.С. Реінтерпретація культурної спадщини в Казахстані у 1980–2010-х роках. Алмати, 2015. С. 47–52.
3. Стецюк Б.О. Теорія джазової імпровізації. Київ : Інститут сучасних знань ім. А.М. Широкова, 2015. 180 с.
4. Blake, R. *Primacy of the Ear*. Cambridge: Third Stream Associates, 2010.
5. Coker J. *Jazz Improvisation: Creativity and Technique*. 2003.
6. Collier J.L. *The Making of Jazz: A Comprehensive History*. Papermac : New Edition. 1981.
7. Gridly M. *Jazz styles: history and analysis*. New Jersey : Prentice Hall. 1994.
8. Kharlamova T. Polistylistychni tendentsii u tvorchosti kompozytoriv Kazakhstanu. *Khudozhnia osvita ta nauka*. Astana, 2019. № 2. S. 12–17.
9. Орындаушылық шығармашылық: қазіргі кезеңдегі даму тарихы мен мәселелері. *Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары*. Алматы, 2024. 300 б.
10. Sargeant W. *Jazz, hot and hybrid*. New York : Da Capo Press. 1975.
11. Schuller G. *Musings: The Musical Words of Gunther Schuller*. Oxford University Press. 1986.
12. Smith J. *The History of Jazz Music*. New York: Jazz Publishing, 2010.

